

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-451-1-21>

**TRANSNATIONAL MECHANISMS OF THE POST-WAR
DEVELOPMENT OF THE NANOTECHNOLOGY SECTOR
OF THE ECONOMY IN UKRAINE**

**ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОЇ
РОЗБУДОВИ В УКРАЇНІ НАНОТЕХНОЛОГІЧНОГО
СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ**

Nikitin D. V.

*Graduate student at the Department
of International Accounting
and Auditing
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Ukraine, Kyiv*

Нікітін Д. В.

*аспірант кафедри міжнародного
обліку і аудиту
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Транснаціональні механізми повоєнної розбудови в Україні нанотехнологічного сектора економіки базуються на вирішенні комплексу економічних суперечностей, що виникають по лінії використання національних ресурсів розвитку наноіндустрії, з одного боку, та глобальним характером присвоєння породжуваної нею технологічної ренти, з другого. Ефективним вирішенням зазначеного протиріччя є, на нашу думку, інтеграційне підключення української науки до науково-дослідних мереж, сформованих у нанотехнологічному сегменті глобального ринку з максимальним використанням при цьому усіх конкурентних переваг, що їх надають міжнародні платформи відкритої науки та Угода про асоціацію між Україною і ЄС. Так, ще з 2016 р. наша держава бере активну участь у програмах Європейського Союзу «Horizon 2020» та «Євратом» у статусі асоційованого члена. Зокрема, тільки у період 2014–2020 рр. українські дослідники були залучені до реалізації 230 науково-дослідних проєктів із сукупним запитом на фінансування у розмірі 45,5 млн євро; а їх дослідження у сфері термоядерного синтезу та розщеплення отримали фінансування на суму майже 5 млн євро. Це вивело Україну у топ-7 серед шістнадцяти асоційованих держав за вартісним обсягом отриманого фінансування та кількістю проєктів-переможців [1; 2, с. 428].

Свою чергою, у травні 2022 р. Верховна Рада України ратифікувала участь нашої держави у Рамковій програмі досліджень та інновацій «Horizon Europe» та проєкті «Євратом» Європейського співтовариства з атомної енергії, що відкриває перед українськими науковцями та інноваторами якісно нові інституційні можливості міжнародного грантового фінансування нанотехнологічних досліджень. Зокрема, Європейська інноваційна рада (ЄІР) запустила програму підтримки українських стартапів у процесі подання ними апікаційних заявок на участь в акселераторі ЄІР, що відкриває широкі можливості інтеграції вітчизняних дослідників й інноваторів у європейський інноваційний простір. Окрім того, Європейська інноваційна рада дала життя ще одній програмі з розбудови по усій Європі загалом та в Україні зокрема мережі організацій для підтримки заснованих у нашій державі інноваційних компаній, котрі змушені були переїхати до країн ЄС після початку повномасштабного військового вторгнення РФ. Якщо говорити конкретними цифрами, то в рамках даної програми українські інноваційні компанії можуть залучити до 60 тис євро індивідуального грантового фінансування на ДіР та розвиток бізнес-діяльності [3].

Таким чином, ефективна реалізація транснаціональних механізмів повоєнної розбудови в Україні нанотехнологічного сектора економіки пов'язана насамперед з максимальним використанням нашої державою усіх доступних їй міжнародних каналів підтримки науково-технологічної сфери, що впливають з Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Йдеться, зокрема, про:

- надання українським дослідникам можливостей безкоштовної публікації статей у журналах, індексованих у міжнародних наукометричних базах даних;

- спеціальну індивідуальну підтримку вітчизняних учених та надання їм міжнародного грантового фінансування на проведення спільних із зарубіжними партнерами досліджень з можливістю виплати заробітної плати в Україні;

- передачу інститутам Національної академії наук України наукового обладнання, придатного для проведення сучасних нанотехнологічних досліджень, з подальшим його спільним використанням разом з університетами та іншими науково-дослідними інституціями (у тому числі міжнародними);

- відкриття українським університетам та науково-дослідним організаціям вільного віддаленого доступу до об'єктів міжнародної дослідницької інфраструктури (у тому числі обчислювальних ресурсів)

та повних текстів статей у журналах, включених до міжнародних науко-метричних баз даних і доступних на сьогодні лише частково;

– надання Україні підтримки щодо входження до європейських наукових консорціумів та діючих у Європейському Союзі програм підтримки інтернаціоналізації науки й існуючої науково-дослідної інфраструктури [3].

Вважаємо, що транснаціональні механізми повоєнної розбудови в Україні нанотехнологічного сектора економіки лежать також у площині органічної конвергенції державних та ринкових інструментів стимулювання розвитку вітчизняної наноіндустрії з максимальним використанням при цьому його міжнародних каналів. Що стосується державного компонента стимулювання наноіндустрії України, то він має бути спрямований на реалізацію ефективної державної політики у сфері нанотехнологій на національному, секторальному, регіональному і наднаціональному рівнях. Своєю чергою, ринковий компонент має охоплювати конкретні дії суб'єктів господарювання щодо самостійного встановлення вигідних для себе економічних контактів у нанотехнологічній сфері на основі використання інституційних можливостей локальних ринків у рамках як традиційних, так і нетрадиційних форматів економічного співробітництва у цій сфері.

Таким чином, інтеграційне підключення української науки до транснаціональних науково-дослідних мереж передбачає динамічне нарощування міжнародного виробничого і науково-технічного співробітництва нашої держави у сфері нанотехнологій. Воно являє собою оформлену контрактними відносинами міжфірмову взаємодію українських та зарубіжних нанотехнологічних компаній з метою збільшення власних виробничих потужностей, підвищення рівня технологічного забезпечення та спільного виходу на нові ринки збуту з одночасним встановленням кількісних параметрів міжкорпоративного розподілу доданої вартості, отриманого прибутку та ризиків бізнес-діяльності [4, с. 46]. Таким чином, у контексті розбудови в Україні нанотехнологічного сегменту національної інноваційної системи найбільш обнадійливі перспективи пов'язані з такими транснаціональними механізмами виробничого і науково-технічного співробітництва як-от:

– міжнародна спеціалізація та міжфірмове кооперування виробництва нанопродукції, яке передбачає, з одного боку, предметну спеціалізацію українських і зарубіжних компаній на продукуванні окремих нанотоварів, нанопослуг чи наноінтермедіатів із встановленням на договірній основі довготривалих виробничих зв'язків та органічним поєднанням національних і міжнародних факторів;

а з другого – реалізацію альянських, субконтрактних і мережевих форматів міжнародного міжфірмового співробітництва, спрямованих на досягнення синергетичного ефекту інноваційних процесів та оптимізацію інтеграційних процесів у цій сфері;

– організація спільного виробництва нанопродукції, за якого міжфірмове співробітництво українських та зарубіжних компаній охоплюватиме усі структурні ланки глобальних нанотехнологічних ланцюгів – від генерування наукових ідей до їх втілення у науково-дослідних зразках, доведення останніх до конкретних промислових продуктів з подальшим їх ринковим збутом та інтегруванням в існуючі технологічні ланцюги;

– спільне будівництво промислових об'єктів наноіндустріального сектору з організацією постачання та монтажу промислового обладнання, а також проведенням проектних, інженерних та інших робіт у сфері розроблення нанотехнологій та виробництва нанопродукції;

– толінгові операції, які передбачають надання з боку міжнародних партнерів українським компаніям наноматеріалів в якості давальницької сировини з метою їх подальшого виробничого перероблення у готову нанопродукцію на території нашої держави та подальшого її вивезення у зарубіжні країни відповідно до чинних митних режимів експорту продуктів переробки;

– аутсорсингові операції, які передбачають проведення українськими ученими і конструкторами нанотехнологічних досліджень і розробок, реалізацію певних бізнес-процесів та спеціалізованих функцій на замовлення зарубіжних багатонаціональних підприємств. За таких умов патенти й охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності хоча й належатимуть іноземним замовникам, однак вітчизняні учені матимуть змогу працювати в Україні, отримуючи при цьому за свою інтелектуальну працю адекватну винагороду. Тож з часом, у міру розбудови у нашій державі інфраструктури венчурного фінансування, Україна зможе позиціонувати себе в якості одного зі світових центрів нанотехнологічних розробок.

Література:

1. Стратегія Європейської Комісії з досліджень та інновацій на 2020–2024 роки: співпраця з Україною.

2. Городніченко Ю., Сологуб І., Ведер ді Мауро Б. Відбудова України: принципи та політика. Паризький звіт 1. Centre for Economic Policy Research. 2024.

3. Rebuilding Research, Education, and Innovation in Ukraine: Proceedings of a Workshop – in Brief. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. Washington, DC: The National Academies Press. 2022. URL: <https://nap.nationalacademies.org/read/26795/chapter/1#2> (дата звернення 27.04.2024 р.).

4. Самсонова Л. В. Види міжнародних контрактних відносин та їх вплив на соціально-економічний розвиток країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 18. Ч. 3. С. 44–49.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-451-1-22>

THE WAR IN UKRAINE IS A CHALLENGE TO EURO-ATLANTIC CIVILIZATIONAL VALUES

ВІЙНА В УКРАЇНІ – ВИКЛИК ЄВРОАТЛАНТИЧНИМ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИМ ЦІННОСТЯМ

Palinchak M. M.

*Doctor of Political Sciences, Professor,
Dean of the Faculty of International
Economic Relations
Uzhgorod National University
Uzhgorod, Ukraine*

Палінчак М. М.

*доктор політичних наук, професор,
декан факультету міжнародних
економічних відносин
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

24 лютого 2024 р. – повномасштабне вторгнення російських військ на територію України стало точкою, яка назавжди змінила не тільки ситуацію в Україні, але стала викликом євроатлантичним цивілізаційним цінностям. Україна мала ряд міжнародних гарантій своєї безпеки, серед яких «Будапештський меморандум», не зважаючи на це Російська Федерація напала на демократичну, незалежну, європейську державу – Україну. Світ був враженим феноменом дивовижного героїзму українського народу, українських воїнів, які протистояли та